

תוכן ענינים

- א. בענין חילוק בין אחוריים ותוך.
- ב. בענין היה נועל בסנדל אי נושא קודש.
- ג. בענין כלים הנגמרים בטהרה דא"צ הער"ש.
- ד. בענין איך טימאו הכהן השורף את הפרה.
- ה. בענין כלי מצרף מה שבתוכו לקודש.

דף כג. [מדרף כב:]

אחוריים ותוך. מאי אחוריים ותוך, כדתנן כלי שנשמא

אחוריו במשקין אחוריו טמאין, תוכו אוגנו אזנו וידיו טהורין, נשמא תוכו כולו טמא.

[א] ביאור הענין בקצרה. וחיידושו של הרמב"ם לגבי כלי חרס.

- א. מדין תורה משקין שנשמאו [ממת או נבילה או שאר מטמא] אינו מטמא אדם וכלים, דרק אב הטומאה מטמא אדם וכלים, אולם חז"ל גזרו שכל משקין מטמאין כלים גזירה משום משקין של זב [ורוקו זובו ומימי רגלו] דהם עצמן הוו אב הטומאה.
- ב. מאידך גיסא חששו חכמים שיבואו לטעות ולחשוב שטומאה זו היא מדאורייתא ואתו לשרוף תרומה וקדשים בעוד שלפי האמת אסור לבערם כיון שאינם טמאים אלא מדרבנן, וכדי לעשות היכר לכך הגבילו את גזירתם, וקבעו שרק מגע [של משקים טמאים] בתוך הכלי מטמא את כולו, אבל מגע שלהם באחוריו אינו מטמא אלא את האחוריים בלבד.
- ג. אולם חומר בקודש, שעשו מעלה דלקודש אין חילוק בין אחוריים ותוכו לגביו, ומשקין שנגעו באחורי הכלי נטמא כולו.
- ד. ברש"י (כ: ד"ה אחוריים) משמע דגדר התקנה הוא דדנין שיש כמה חלקי הכלי ואין טומאת חלק אחד מטמא חלק האחר.
- ה. כל זה הוא בכלי מתכת וכדומה, דמטמא מתוכו ומגבו, וחילקו מתי נטמא כולו. אולם נחלקו הרמב"ם והראב"ד (אבות הטומאה ז' ג') לגבי כלי חרס, דהרמב"ם חידש דאף כלי חרס דאינו מטמא מאחוריו כלל, מ"מ בטומאת משקין גזרו גם על מגע אחורי הכלי. והראב"ד השיג דאין השכל מקבל שהמת והשרץ לא יטמאו כלי חרס מגבו ומשקין טמאין מטמא.
- ו. בחידושי ר' לייב (ח"ב סי' ס"ה אות ג') ביאר דהרמב"ם הבין דטומאת אחורי הכלי ממשקים טמאים אינו טומאת כלים רגילה שהקילו בה לטמא רק אחורי הכלי ולא תוכו, אלא זו היא גזירה של טומאה חדשה שנקראת 'טומאת אחוריים' ובטומאה חדשה זו לא חילקו בין כלי חרס לשאר כלים [ע"ע באבי עזרי ה' כלים (פכ"ח ח"ב), ומשנת טהרות (כלים פכ"ה מ"א)].

מעשה באחד שהיה מעביר חבית של יין קודש ממקום למקום, ונפסקה רצועה של סנדלו ונטלה והניחה ע"פ חבית ונפלה לאויר החבית ונטמאת, באותה שעה אמרו הנושא את המדרס נושא את התרומה אבל לא את הקדש.

[ב] ספיקת השיח יצחק בנעול מנעלו ברגלו וכי תקנו ג"כ שלא ישא קודש. ובפרט להגמ' להלן דצדדו דתקנו גם בסנדל טהור.

- א. בשיח יצחק דן אי גזרו לקדש רק כשנושא המדרס והקדש בידיו, או אפילו בנעול מנעל של מדרס ברגלו שלא ישא קדש.
- ב. והביא מלשון הרמב"ם (פיה"מ כאן) שכתב וז"ל ואמרו הנושא את המדרס הוא נושא את התרומה, רוצה לומר שהוא נושא תרומה ובגד שנשמא במדרס הזב ביחד י'הוא שישים שניהם בלוח ויריס אותם' ואסור לעשות כן בקדש, עכ"ל.
- ג. ומשמע דלא גזרו אלא כשנושאם יחד בידיו, וכן משמע בהל' אבות הטומאה (פ"ב ה"ג) שנקט בלשונו לישא שניהם כאחד.
- ד. ברש"י וחזון איש העירו דהגמ' דן אי גזרו אפילו בסנדל טהור, וא"כ לא משכחת לה שישא אדם קודש אלא א"כ הולך יחף בלי מנעלים. והחזו"א הוכיח כשיח יצחק הנ"ל דרק אסרוהו יחד בידיו, וברש"י ת"י באופ"א.

כלים הנגמרים בטהרה וכו' ומשום צינורא דעם הארץ וכו' ודלמא בעידנא דגמריה עדיין לחה היא. טבילה אין הערב שמש לא וכו'.

- א. [ג] מבואר דמספיק טבילה בלי הערב שמש, ותמה ה"טו"א מאחר דחיישינן לצינורא לרוק לח מה יועיל טבילה בלי הערב שמש.
- א. מבואר תקנת כלים שנגמרו בטהרה שיהיו טמאין לקודש, דשייך בה חשש באופן שאין האדם נותן דעתו עליו, דדלמא נתזה רוק מפי ע"ה, ולא נטמא הכלי כיון דלא נגמר ולכן לא חש ליה החבר, אולם כשנגמר עדיין לחה היא ואז נטמא הכלי. ולכן אמרו דכלים הנגמרים בטהרה צריכין טבילה לקודש. אולם דייקו בגמ' דרק טבילה בעי ולא הערב שמש.
- ב. והקשה הטורי אבן כיון דמשום לתא דדררא דטומאה דאורייתא גזרו רבנן לטבילה זו, משום צינורא דעם הארץ שמא זב הוא ורוקו טמא מן התורה, א"כ מה מועיל טבילה לחוד בלי הערב שמש, הא עד הערב שמש טומאתו נשארה עליו מן

התורה לפסול קודש במגעו, ומה הועילו חכמים בתקנתן. [והוסיף דלא דמי להא דמצינו שתקנו טומאות מדרבנן שא"צ הערב שמש דהתם הטומאה הוא מדרבנן והם אמרו שלא להצריך הערב שמש, אבל בדבר שיש חשש דאורייתא מה נתוסף לן בטבילה בלי הערב שמש].

- ג. ותי' דמצד עצם החשש הוא רחוק מאד שניתז רוק קודם גמרו ואכתי הוי לח וגם היה באופן שהיה לאו אדעתיה דחבר. ועיי'כ דאינו אלא משום סרך טבילה לבד, דמצינו ביומא (דף ל.) דתקנו שכל הנכנס לעזרה יטבול דעיי'ז יזכור אם נטמאה או לא, וגם הכא אין זה אלא כדי שיזכור שמא נפל צינורא דע"ה קודם גמרן, ולכן בטבילה לחוד סגי בלי הערב שמש.
- ד. באבני המקום הוסיף דבר נחמד, דבגמ' לעיל (דף כ.) אמרינן דאשה בא לפני ר' ישמעאל והיה בודקה עד שאמרה נדה משכה עמי בחבל ואמר כמה גדולים דברי חכמים, ובתוס' (ד"ה נימא) כתבו דבהירושלמי קאי על תקנה דידן דכלים נגמרין בטהרה צריכין טבילה לקודש ועיי'ז אמר כמה גדולים דברי חכמים, דזהו עיקר טעם הטבילה להזכירו אי נטמא.
- ה. בברכת צבי (אות נ"ז) תי' עפ"י דברי החזו"א (יו"ד סי' קי"ט סק"ג) דמה דתקנו טומאת ע"ה כזב, אין הכוונה דחוששין על כל ע"ה שמא הוא זב ויהא דינו כזב ממש, אלא דתקנו טומאה חדשה של זיבה מדרבנן, ונתנו לטומאה זו גדרי טומאת זב [והיה כדי שיהא זיבה חמור בעיני ההמון ולכן אמרו דדין כזב עד שיטהר עצמו ויעשה עצמו חבר], ולפי"ז אינו חשש טומאה דאורייתא כלל, ושפיר תקנו דסגי בטבילה וא"צ הערב שמש כשאר טומאות שהם כל כולו מדרבנן.
- ו. ורק הקשה מדברי התוס' בשבת (דף טו.) שכתבו דע"ה דהוי ספק זב, וחזינן דהוי בגדר ספק ולא טומאה חדשה, ותי' דכיון דיסוד תקנתם היתה בשביל טומאה דאורייתא של זיבה לכן שפיר נקטו לשון ספק ע"ש.

מטמאין היו הכהן השורף את הפרה וכו'.

ד [פלוגתת הראשונים אי טימאו בטומאה דאורייתא. ועוד דיון בגדר פסול טומאה בפרה.]

- א. מבואר דהחותר שפופרת לחטאת [של קנה לאפרן], השפופרת נטמא כדין כלים הנגמרים בטהרה, דטמא לקודש ולחטאת.
- ב. ונחלקו ר' אליעזר ור' יהושע אי סגי בטומאה זו להכלי לאפוקי הצדוקין, דלר"א סגי להיכר ומוכח דצריך הערב שמש [דהא באו להודיע דכשר בטבוי"ן], ודחו דשאני שפופרת דחתכה לחטאת דהוי כטמא מת בשביעי שלו דצריך הערב שמש.
- ג. והנה באופן שטימאו הכהן השורף את הפרה נחלקו הראשונים, דרש"י פי' דנגעו בו בשרץ, וכן נקט הרמב"ם, ותוס' חלקו עיי'ז דרק טימאוהו בטומאה דרבנן, וביומא (דף ב.) הוסיפו דלא מסתבר שיזלוזלו בה כ"כ לטמאותו מדאורייתא.
- ד. והקשה הגבורת ארי (שם) על רש"י הא חזינן בסוגיין דסגי בטומאת ע"ה לטמאות השפופרת שהוא טומאה דרבנן שיהא היכר לצדוקין. ותי' דשריפתה שהיא עיקר עשייתה ותחילתה הוצרכו לטמא הכהן השורף בטומאה דאורייתא, משא"כ בפרטי הדברים. ויש שחילקו בין הכהן השורף, לכלים שלא הוצרך להיכר כ"כ.
- ה. **טבוי"כ כשר בפרה.** בעיקר הא דטבוי"כ כשר בפרה עיין בחידושי מרן רי"ז הלוי (הלי פרה) שביאר דבכל הקרבנות יש פסול של טמא וכדתנן דהטמא פסול לעבודה, אולם בפרה פרש"י (זבחים דף יז:) דאין בו הפסולים לעבודה כיון דקדשי בדק הבית היא, והא דטומאה פוסלת בה הוא דין מיוחד של פסול טומאה האמור בפרה אדומה ונלמד מדכתיב ואסף איש טהור שיהא הכל נעשה בטהרה. ובדין החדש הזה דרשינן דטבול יום מקרי טהור לענין זה, ונמצא דאינו גזה"כ בעלמא להכשיר טבוי"כ אלא דכל דין טומאה וטהרה שונה בפרה מבשאר קרבנות, ובדין טהרת פרה לא נפסל טבוי"כ ודוי"ק.

דף כג: הכלי מצרף מה שבתוכו לקדש וכו', מנה"מ א"ר חנין דאמר קרא כף אחת..

ה [מבואר דנחלקו ר' חנין ור' כהנא אי כלי מצרף מה שבתוכו לקדש הוא מה"ת או מדרבנן, סוגיא דמנחות, ודין בהענין.]

- א. בגמ' כאן מבואר דלרב כהנא צירוף כלי לקודש הוא מדרבנן, וכן פסק הרמב"ם (הלי אבות הטומאה פי"ב ה"ז).
- ב. בגמ' מנחות (דף כד.) שאל ר' כהנא במנחה שחלקו לחצאין בכלי מהו לקמוץ מזה על זה, צירוף דאורייתא או דרבנן. והקשו תוס' (שם) דמשמע דר' כהנא מספקא ליה בזה וכאן ס"ל דהוי מדרבנן. ותיירצו דלאחר שינויא דהכא חזר נסתפק.
- ג. הרמב"ם (הלי פסוהמ"ק פי"א הכ"ג) פסק דצירוף כלי למנחה הוי ספק אי צירוף כלי מהני מה"ת. וזה סותר דבריו שכתב דלגבי טומאה בהחלט דצירוף כלי מדרבנן, וכבר העירו בזה המפרשים, עיין קרן אורה במנחות שם, ובזבח תודה.
- ד. בחי' ר' לייב (ח"ב סי' ל"ח) חידש דשאני צירוף לגבי טומאה דכל זמן שאינן גוף אחת ממש אין מקצתו טמא מחמת נגיעת חברו, משא"כ לקמיצה סגי שיהא איזה מגע להם יחד, וא"צ שיהיו ממש חד. ובקה"י (חגיגה סי' ו') כתב כנ"ל והוסיף דצ"ל דהא דמספקא ליה אי צירוף מה"ת אינו הך צירוף דהכא דהוא ודאי מדרבנן. ועיי' בחוברת בדף הבא שהארכנו בזה.